

ρου απέθανον ἄκκληροι, καὶ οὕτω τὰ ἐπὶ τοῦ Ἰσπανικοῦ θρόνου δικαιώματα τοῦ κλάδου τοῦ Δὸν Κάρλου περιήλθον εἰς τὸν τρίτον υἱὸν αὐτοῦ ἰσπαντὴν Δὸν Ἰωάννην, τὸν πατέρα τοῦ παρ' ἡμῖν διατρίψαντος Δὸν Κάρλου. Ὁ Ἰωάννης ἔκαμεν ἐν ἔτει 1864 ἀπόπειραν ἐπαναστάσεως ἐν τῇ βορείᾳ Ἰσπανίᾳ, ὅπου ὁ Καρλισμὸς ἀκμαῖος διατηρεῖται πάντοτε, ἰδίως παρὰ τοῖς ἀγρόταις, ἡ ἀπόπειρα ὅμως αὐτῆ ἀπέτυχεν ὅτε δὲ ἡ ἐπανάστασις ἐξεθρόνισε τὴν Ἰσαβέλλαν, τῷ 1868, τότε ὁ Ἰωάννης παρητήθη ὑπὲρ τοῦ υἱοῦ του Καρόλου, ὡς Καρόλου Ζ'.

Δ. Κ.

* *

ΔΟΝ ΚΑΡΛΟΣ

Δὸν Κάρλος ὁ Βουρβὼν, υἱὸς Δὸν Ζουάν τοῦ Βουρβωνος, τριτοτόκου υἱοῦ Καρόλου τοῦ Ε' καὶ ἀνεψιῦ Φερδινάνδου τοῦ Ζ' καὶ τῆς ἀρχιδουκίσσης Μαρίας Βεατρίκης τῆς Αὐστρίας, θυγατρὸς Φραγκίσκου τοῦ Δ', δούκως τῆς Μοδένης, ἐγεννήθη ἐν Λείβαχ τῆς Αὐστρίας τῇ 30 Μαρτίου 1848, καθ' ὃν χρόνον ἤκμαζεν ἐν ἀπάσῃ τῇ Εὐρώπῃ ἡ ἐπανάστασις. Αἱ ἀρχαὶ τοῦ βίου του ἦσαν ἀληθῶς λίαν τρικυμιώδεις, διότι μόλις γεννηθέντα συμπαρέλαβον αὐτὸν οἱ γονεῖς εἰς Βιέννην, ἣν μετ' οὐ πολὺ ἠναγκάσθησαν νὰ ἐγκαταλείψωσι, διότι ὁ αὐτοκράτωρ τῆς Αὐστρίας Φερδινάνδος ἠναγκάσθη τότε νὰ φύγῃ ἀπὸ τῆς πρωτεύουσής του, ἐθριάμβευσε δ' ἐκεῖ ἡ ἐπανάστασις. Τότε ἤρξατο μακρὸν, ἐπίπονον καὶ ἐπικίνδυνον διὰ τοὺς γονεῖς τοῦ Δὸν Κάρλου ταξείδιον, καθ' ὃ καὶ αὐτῆ τοῦ βρέφους ἡ ὑπαρξὶς ἐκινδύνευσε, ἐπορεύθησαν δὲ εἰς Βερολίνον, Βρυξέλλας καὶ Παρισίους, ἀλλ' εὗρον καὶ ἐκεῖ ὁδοφράγματα καὶ ἠναγκάσθησαν νὰ φύγωσι. Μόνον ἐν Λονδίῳ εὗρον τέλος ἡσυχίαν καὶ ἐκεῖ ἀπέκτησεν ὁ Δὸν Κάρλος ἀδελφὸν (1849), τὸν Δὸν Ἀλφόνσον. Ἡ Καταλωνία ἐμάχητο τότε ὑπὲρ τῶν δικαιωμάτων Καρόλου τοῦ Στ' (κόμητος τοῦ Μοντερολίν).

Ὁ Δὸν Κάρλος μέχρι τοῦ ἔτους 1859 ἀνετρέφετο ἐν Μοδένῃ παρὰ τῷ θείῳ αὐτοῦ Φραγκίσκῳ τῷ Ε'. Ἐκεῖθεν ἐπορεύθη εἰς Πράγαν παρὰ τῇ θείᾳ του αὐτοκράτειρᾳ Μαρίανῃ, ἔνθα διέμεινε καταγινόμενος περὶ τὰ μαθήματα μέχρι τοῦ 1863, ὅτε μετέβη εἰς Βενετίαν. Τότε τῇ βοηθείᾳ νομιμοφρόνων τινῶν Ἰσπανῶν ἤρξατο ἐνεργῶν εἰς τὸ νὰ ἐπαναφέρῃ εἰς τὴν φίλην αὐτοῦ πατρίδα τὴν νομιμότητα (légitimité) καὶ μετ' αὐτῆς τὸ μεγαλεῖον καὶ τὴν εὐδαιμονίαν. Ἐν Βενετίᾳ ἐγνώρισεν παρὰ τῷ θείῳ αὐτοῦ Κόμητι τοῦ Σαρδῶν τὴν ἐξαδέλφην του Μαργαρίταν τῆς Πάρμας, ἣν ἠγάπησε καὶ ἣν ἐζήτησε νὰ συζευχθῇ, ἀλλ' οἱ γονεῖς εὗρον αὐτὸν πολὺ νέον, διότι ἦτο τότε δεκαεξὲς ἔτων, καὶ μόνον ὅτε ἐγένετο δεκαοκταετής ἔστρεψαν εἰς τὸν γάμον τοῦτον. Ἐγγυμφύθη λοι-

πὸν τῇ 4 Φεβρουαρίου τοῦ 1867 ἐν τῷ Πύργῳ τοῦ Φροσδόρφ. Ἐκ τοῦ γάμου τούτου ἀπέκτησε πέντε τέκνα, τὰς ἰσπανίδας Δόναν Βλάγκαν, Δόνναν Ἐλβίραν, Δόνναν Βεατρίκην καὶ Δόνναν Ἀλιξιάν, καὶ τὸν ἰσπαντὴν Δὸν Ἰάιμον, πρίγκιπα τῶν Ἀστουριῶν, ὃν ὡς τοιοῦτον ἀνεγνώρισεν ἡ ἐπαρχία αὐτῆ κατὰ τὴν ἡμέραν τῆς γεννήσεώς του.

Τῇ 20 Ἰουλίου 1868 ὁ Δὸν Κάρλος προαισθανόμενος τὴν ἐπανάστασιν, ἥτις ἔμελλε νὰ ἐπισυμβῇ ἐν Ἰσπανίᾳ, συνεκάλεσεν ἐν Λονδίῳ μέγα Συμβούλιον ἐν ᾧ ἐξέπροσωποῦντο πᾶσαι αἱ τάξεις τῆς Ἰσπανικῆς κοινωνίας. Ἐκεῖ ἀνεγνωρίσθη παρὰ πάντων ὡς βασιλεὺς ὑπὸ τὸ ὄνομα Κάρλος Ζ', προσέλαβε δὲ ὡς τίτλον διὰ τὸ ἐξωτερικὸν τὸν τοῦ δούκως τῆς Μαδρίτης. Ἐκεῖ ἐτέθησαν αἱ βάσεις τῆς ὀργανώσεως τοῦ μεγάλου Καρλιστικοῦ κόμματος, ὀνομασθέντος ἐθνικοῦ κόμματος, καὶ πρὶν ἢ προβῶσιν εἰς ἔργα, ἀπεφάσισαν οἱ συνελθόντες νὰ περιμείνωσι τὴν ἐπανάστασιν. Πράγματι ἡ ἐπανάστασις ἐξερράγη μετ' οὐ πολὺ, τότε δὲ διὰ τῆς περιφήμου πρὸς τοὺς ἡγεμόνας τῆς Εὐρώπης ἐπιστολῆς του, ὁ Κάρλος Ζ' ἐγνώρισεν τῇ Ἰσπανίᾳ καὶ τῷ κόσμῳ ὅτι ὁ πατήρ του παρητήθη τῶν ἐπὶ τοῦ Ἰσπανικοῦ θρόνου δικαιωμάτων του, καὶ ὅτι ἂν ὁ Θεὸς καὶ αἱ περιστάσεις ἔφερον αὐτὸν ἐπὶ τοῦ θρόνου τῶν πατέρων του, θὰ ἔδιδεν εἰς τὴν πατρίδα του σύνταγμα ἐθνικὸν καὶ δριστικόν.

Ὁ στρατηγὸς Πρίμ τῷ προσήνεγκε τότε τὸ στέμμα, ἀλλ' ὁ Δὸν Κάρλος ἠρνήθη νὰ ἀποδεχθῇ αὐτὸ, διότι ἡ ἀξιοπρέπειά του δὲν ἐπέτρεπεν αὐτῷ τὴν παραδοχὴν ὑπὸ τοὺς ὄρους ἐκείνους, οὗς ἤθελον νὰ τῷ ἐπιβάλωσι. Ἀπήντησε τῷ στρατηγῷ ὅτι ὁ χαρακτῆρ του ἐκάμπτετο μὲν ὡς πρὸς τὰ προσωπικὰ ζητήματα καὶ τοὺς τύπους, ἀλλ' ὅτι ἦτο ἄκαμπτος καθ' ὅσον ἀποβλέπει εἰς τὰς ἀρχάς. Ὅτι ἂν ποτε κατήρχετο εἰς τὴν Ἰσπανίαν, ἐπεθύμει νὰ κατέλθῃ ἐλεύθερος πάσης υποχρεώσεως, ἵνα δυνηθῇ ἐλευθέρως νὰ πράξῃ τὸ ἀγαθόν. Ὀλίγον ἔπειτα ἐξέδωκε προκήρυξιν ἐν εἴδει ἐπιστολῆς πρὸς τὸν ἀδελφόν του Ἀλφόνσον, τὸ δ' ἀξιοσημείωτον τοῦτο ἔγγραφο ἐγένετο τὸ πολιτικὸν σύμβολον τῆς ἐν Ἰσπανίᾳ βασιλικῆς μερίδος. Πολλοὶ τότε πάσης ἀποχρώσεως ἔντιμοι ἄνθρωποι ἐχαιρέτισαν τὸν νεαρὸν βασιλέα ὡς τὴν μόνην καὶ χρηστὴν ἐλπίδα τῆς χώρας. Ἐδημοσιεύθησαν τότε καὶ πολλὰ φυλλάδια, ἅτινα πάντα διεφώτισαν τὴν Ἰσπανίαν περὶ τῶν ἰδεῶν, τῶν ἐπιθυμιῶν καὶ τῶν ἐλπίδων τοῦ Δὸν Κάρλου. Ἐν ἔτει 1869 ἤρχισαν μικρὰ τινὰ κινήματα ἐν τῇ Χερσονήσῳ καὶ ἰδίᾳ ἐν τῇ Μάγχα, ἀλλ' ὁ Κάρλος Ζ' ἀπηγόρευσε πάραυτα εἰς τοὺς ὀπαδοὺς του νὰ λάβωσι τὰ ὄπλα καὶ παρήγγειλε διὰ τῶν νομίμων μέσων νὰ ἀγωνίζωνται. Προέστη μεγάλῃς τινος ἐκκλησίας συνελθούσης

1. Ἡ ἐπανάστασις τὴν βασιλείαν Ἰσαβέλλαν. Σ. Μ.

ἐν Βεβὲ τῆς Ἑλβετίας, πολλαὶ δὲ ἄλλαι λέσχαι καὶ σύλλογοι Καρλιστικοὶ συνεστήθησαν ἐν Ἰσπανίᾳ. Ὀργοδόκοντα ἐφημερίδες Καρλιστικαὶ ἐξεδίδοντο καθ' ἡμέραν ἐν Ἰσπανίᾳ καὶ ἄλλοι τόσοι βουλευταὶ ἀνήκοντες εἰς τὸ κόμμα τοῦτο ἐστάλησαν εἰς τὰς Βουλὰς. Ἄν τότε ἀφίνετο ἐλευθέρα ἡ νόμιμος ἐνέργεια, ὁ Δὸν Κάρλος θὰ εἰσῆρχετο ἀμυχητὲι εἰς τὴν Μαδρίτην. Ἄλλ' ἡ ἐπαναστατικὴ Κυβέρνησις ἐπουροδόλησε κατὰ τῶν Καρλιστῶν ἐκλογέων καὶ συνέτριψε τὰς κάλπας. Ὅθεν ἐκλείετο εἰς τὸν Δὸν Κάρλον ἡ θύρα τῆς νομιμότητος, ἐν μόνον δὲ μέσον ἔμεινε, τὰ ὄπλα. Τοῦτο ἠθέλησε διὰ τῆς ἐν Γενεύῃ ἐκδοθείσης προκηρύξεώς του νὰ ποιήσῃ γνωστὸν εἰς τὸν κόσμον. Διέταξε τότε τοὺς βουλευτάς του νὰ ἀποχωρίσωσι καὶ τοὺς ὀπαδοὺς του νὰ λάβωσι τὰ ὄπλα. Τὴν διαταγὴν ταύτην πάντες ἀνυπομόνως περιέμενον, καὶ τῇ 21 Ἀπριλίου τὸ ἡμισυ τῆς Ἰσπανίας ἠγέρθη ἄνευ ὄπλων σχεδὸν καὶ ἄλλων μέσων κραυγάζον ζήτω ἡ θρησκεία, ζήτω ἡ Ἰσπανία, ζήτω Κάρλος ὁ Ζ', κάτω ὁ ξένος (ἐβασίλευε τότε ὁ Ἀμεδαῖος).

Τὸ κίνημα τοῦτο τὸ τόσον ἐνθουσιαστικόν, τάχιστα κατεστάλη. Κατὰ τὴν ἐπέτειον ἡμέραν τῆς ἀπελευθερώσεως τῆς Ἰσπανίας ἀπὸ τοῦ μεγάλου Κατακτητοῦ τοῦ ἡμετέρου αἰῶνος, Κάρλος ὁ Ζ' ἀνέβη ἐπὶ τὸν ἵππον καὶ ἔσυρε τὸ ξίφος. Τῇ 4 Μαΐου 1872 κατελήφθη ἐν Ὁροκουέτω μετὰ χιλίων μόλις καὶ σχεδὸν ἀόπλων μαχητῶν ὑπὸ στρατιᾶς μεγάλης, καὶ ἀφ' οὗ ἡρωϊκῶς ἠγωνίσθη, ἐσώθη μόνος μετὰ καὶ τριῶν ἀκολουθησάντων αὐτῷ, ἠττημένος, ἀλλ' ὄχι καὶ ἀπελπὶς, εἰς τὸ γαλλικὸν ἔδαφος. Εἶχε διέλθει διὰ μέσου τῶν ἐχθρῶν μὲ τὸ ξίφος εἰς τὴν χεῖρα. Τρεῖς μῆνας ὕστερον μετὰ μόχθους πολλοὺς εἰσῆλθε πάλιν εἰς τὴν Ἰσπανίαν καὶ ἤρχισε τὸν φοβερὸν ἐκεῖνον ἀγῶνα ἐπὶ ἔτη τέσσαρα, ὅστις ἀνήκει πλέον εἰς τὴν ἱστορίαν. Ἐκ τοῦ μηδενὸς ἐσχημάτισε στρατιὰν ἐξ 90,000 μαχητῶν καὶ πλέον, ἧτις διηρεῖτο εἰς τρεῖς μοίρας, τοῦ Βορείου στρατοῦ, ὃν διώκει αὐτοπροσώπως, τοῦ Κέντρου καὶ τῆς Καταλωνίας, οὓς διώκει ὁ Δὸν Ἀλφόνσος. Μεταξὺ τῶν μαχῶν τῶν συγκροτηθεισῶν κατὰ τὸν πόλεμον τοῦτον καὶ ὢν τὰς πλείστας ἐνίκησεν αὐτὸς ὁ Δὸν Κάρλος, ἀναφέρων τὰς μάχας τοῦ Ἄλλου, τοῦ Δικαστίλλου, τῆς Βιάνας, τῆς Ἑστέλλας, τοῦ Σομορόστρου κλ. Καὶ μαχόμενος δὲ δὲν ἐλησμονεῖ ὅτι ἦτο καὶ νομοθέτης, δι' ὃ εἶχε συντάξει τὸν φερώνυμον αὐτοῦ κώδικα, εἶχεν ὑπουργοὺς, διοικησὶν τακτικὴν καὶ πάντα ὅσα νόμιμος καὶ δριστικὴ Κυβέρνησις ἀπαιτεῖ. Ἀνεκνήρυχθη ἐπισήμως ἐν Βιλιαφράγκα Κύριος τῆς Βισκαίας καὶ τῆς Γουερνίκας καὶ Βασιλεὺς τῆς Ἰσπανίας. Τὰ πάντα ἐφαίνοντο βαίνοντα κατ' εὐχὴν. Ἄλλ' ὁ τότε διοικῶν τὸν στρατὸν τοῦ Κέντρου στρατηγὸς Δορρεγεράς ἐνόμισε καλὸν ν' ἀποσυρθῇ εἰς τὴν

Καταλωνίαν, ἔνθα καὶ ὁ στρατὸς αὐτοῦ καὶ ὁ τῆς Καταλωνίας, περικυκλωθέντες ὑπὸ τῶν πολεμίων, εὐρέθησαν ἐν παντελεὶ ἐνδείᾳ τῶν ἐπιτηδείων καὶ ἠναγκάσθησαν νὰ φύγωσιν εἰς τὴν Γαλλίαν. Ὁ Δὸν Κάρλος ἠγωνίζετο μόνος τότε πρὸς τὰ Βόρεια μέρη μετὰ 40,000 ἀνδρῶν κατὰ στρατοῦ, ὃν ὁ κ. Κανόδας δὲλ Καστίλλο, πρωθυπουργὸς τοῦ καὶ νῦν βασιλεύοντος Δὸν Ἀλφόνσου, εἶχεν ἀναβιβάσει εἰς 400,000. Οὐδένα ἐδέχθη ὁ Δὸν Κάρλος συμβιβασμὸν, ἐπιμόνως δὲ καὶ ἀξιοπρεπῶς ἀπέριψε πᾶσαν πρότασιν ἐκείνων, οὓς ἐθεώρει ἐχθροὺς τῆς πατρίδος του, καὶ ἐξηκολούθησε τὸν ἀγῶνα μέχρι τοῦ Φεβρουαρίου. Τότε δὲ ἀπέτεινε πρὸς τοὺς ἐναπομείναντας 20,000 στρατιώτας του τοὺς ἐξῆς ἀξιωμανημοσύτους λόγους: «Ἐνόμισα καθῆκόν μου νὰ παρατείνω τὸν ἀγῶνα ἐν ὅσῳ ὑπῆρχον τὰ μέσα, ἀλλὰ σήμερον γινώσκετε ὅτι στεροῦμεθα πάντων, θὰ ἦτο δὲ ἐγκλημὰ ἀνωφελοῦς πλέον νὰ χύνεται τὸ αἷμά σας. Ἔστω πάλιν εἰς τὴν θύκην τὸ ξίφος, δὲν τὸ θρώω. Διπλῶναι τὰς ἀσπίλους σημαίας μου καὶ ἀποσύρομαι εἰς τὴν ξένην γῆν, ἔχων ὑψηλὰ τὸ μέτωπον καὶ ἐλπίζων ὅτι θὰ ἔλθῃ ἡ ὥρα τῆς δικαιοσύνης. Σὰς ἀπολύω πρὸς τὸ παρὸν καὶ χαιρετε». Εἴκοσι χιλιάδες τὸν ἠκούσαν καὶ εἴκοσι χιλιάδες τὸν ἠκολούθησαν εἰς τὴν Γαλλίαν. Τὸν ἐθαύμασαν οἱ ἐκεῖθεν τῆς Βιδασσόας γάλλοι ἄρχοντες καὶ στρατιῶται, ἀλλ' ἡ Γαλλικὴ Δημοκρατία διέταξεν αὐτὸν νὰ καταλίπῃ τὸ γαλλικὸν ἔδαφος μὴνὶ Μαρτίῳ τοῦ 1876. Ἀφ' οὗ λοιπὸν ἐν στολῇ καὶ πλήρῃ ἀκόμῃ τοῦ κοινοῦ τῶν μαχῶν ἠσπάσθη τὴν γυναῖκα καὶ τὰ τέκνα του καὶ ἀπεχαιρέτισε τὴν κοιτίδα τῆς οἰκογενείας του, τὸν ἐν Πῶ πύργον Ἐρρίκου τοῦ Δ', ἀπέπλευσεν εἰς Ἀγγλίαν, εἰς τὰς Ἠνωμένας Πολιτείας τῆς Ἀμερικῆς καὶ εἰς τὸ Μεξικόν, ἔνθα ἀνεῦρε τὰς ἐνδόξους τῶν προγόνων του καὶ τῆς πατρίδος του ἀναμνήσεις. Πρῶτος αὐτὸς Ἰσπανὸς ἡγεμὸν ἐπάτει τὴν γῆν τοῦ Κολόμβου. Ἐπεσκέφθη ἔπειτα τὴν ἐν Φιλαδελφείᾳ Ἐκθεσὶν καὶ ἐπανελθὼν εἰς τὴν Εὐρώπην συνήνητησεν ἐν Παρισίοις τὴν οἰκογένειάν του καὶ ἔμεινε μῆνὰς τινὰς μετ' αὐτῆς. Ταξιδεύει τῶρα, ἀφ' οὗ διεῖλθε διὰ τῆς Αὐστρίας, Ἰταλίας καὶ Ἑλλάδος, εἰς τὴν Τουρκίαν, ὅπῃθεν λέγεται ὅτι θὰ μεταβῇ εἰς Πετροῦπολιν.

Σ.

Ὁ βουλόμενος, γράφει ὁ Tocqueville, νὰ κρίνῃ τὴν κατάστασιν τῶν φώτων ἐν τῇ Ἀμερικῇ, ἂν μὲν ἐπιστήσῃ τὴν προσοχὴν ἐπὶ τῶν σοφῶν μόνον, θέλει ἐκπλαγῆ ἐπὶ τῷ ὀλιγαριθμῷ αὐτῶν· ἂν δὲ μὴ ἀριθμῆσῃ τοὺς ἀμαθεῖς, θέλει εὖρει, ὅτι ὁ Ἀμερικανικὸς λαὸς εἶνε ὁ μᾶλλον πεφωτισμένος τῶν λαῶν τοῦ κόσμου. Ἐν Ἀμερικῇ ἕκαστος τῶν πολιτῶν μὴ θάνατι τὰς στοιχειώδεις γνώσεις τοῦ ἀνθρώπου· μὴ θάνατι ἐκτὸς τοῦ